

گزارش نشست «هم‌اندیشی استان‌های منتخب تألیف کتاب‌های استان‌شناسی»:

معلمانی که مؤلف شدند

معلم جغرافیا؟ مؤلف؟ مطمئن هستید؟

اشاره

نشست یک‌روزه «هم‌اندیشی استان‌های منتخب تألیف کتاب‌های استان‌شناسی» روز چهارشنبه ۲۸ مهرماه در «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» آموزش و پرورش برگزار شد. این نشست در ادامه‌ی کارگاه‌های آموزشی گروه جغرافیا تشکیل شد و در آن کارشناسان و متخصصان دفتر تألیف و مؤلفان شش جلد کتاب‌های استان‌شناسی از استان‌های قم، تهران، فارس، اصفهان، گیلان و کردستان، تجربیات خود را در زمینه‌ی تألیف کتاب درسی با مؤلفان دیگر استان‌های کشور که در آغاز راه تألیف این کتاب تازه قرار دارند در میان گذاشتند.

کتاب‌های استان‌شناسی، با هدف ایجاد نگرش مثبت و صحیح در دانش‌آموزان نسبت به مسائل جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، مردم‌شناسی و گذشته‌ی تاریخی هر استان تألیف و جای‌گزین کتاب جغرافیای استان در پایه‌ی دوم دبیرستان خواهد شد. دل‌بستگی بیشتر دانش‌آموزان به شهر و استان محل زندگی‌شان، ناشی از شناخت ویژگی‌های گوناگون استان است. چنین شناختی شکل‌دهنده‌ی روحیه‌ی وطن‌پرستی و هویت ملی آنان است که برنامه‌ی درسی استان‌شناسی می‌کوشد به آن جامعه عمل بپوشاند.

کوروش امیری‌نیا، کارشناس مسئول گروه جغرافیایی دفتر تألیف نخستین سخن‌ران این نشست بود. وی ضمن خیر مقدم به حاضران، گزارشی از روند کار تألیف کتاب‌های استان‌شناسی ارائه کرد.

«امیری‌نیا» مؤلفان شش کتاب استان‌شناسی تألیف شده را خط‌شکنان این عرصه خواند و از زحمات آنان تقدیر کرد و افزود: «در تاریخ دانش جغرافیای ما، شاید تنها یک راهنمای برنامه‌ی مصوب در شورای عالی آموزش و پرورش تهیه شده باشد که همین راهنماست. باید به تهیه‌کنندگان این برنامه تبریک گفت. کار تألیف، کار مهم و سنگینی است، اما زیبایی‌های خاص خودش را دارد.»

کارشناس مسئول گروه جغرافیایی دفتر تألیف، سپس به طور مختصر برنامه‌ی این نشست یک‌روزه را بیان کرد.

نشست با سخنان **جمالی‌فر**، قائم‌مقام مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی ادامه یافت. وی با تشکر از اعضای دفتر تألیف و مؤلفان کتاب‌های استان‌شناسی، با اشاره به مراحل متفاوت تألیف کتاب درسی و محک خوردن کتاب در این مراحل، اظهار داشت: «شش کتاب استان‌شناسی تألیف شده، از نظر پژوهشی، علمی، برنامه‌ریزی و... محک‌های زیادی خورده‌اند و می‌توان گفت، از نظر محتوا و مفاهیم مورد استفاده در کتاب بسیار منطقی هستند. روح کتاب هویت ملی را مطرح می‌کند و در مجموع کار ارزشمندی تولید شده است. با توجه به آزمایشی بودن این کتاب‌ها، می‌توان با استفاده از همت تجربه و دانش مؤلفان، کاستی‌های احتمالی آن‌ها را نیز برطرف کرد و بر غنای آن‌ها افزود.»

انطباق محتوای کتاب درسی با راهنمای برنامه‌ی درسی

به سراغ شش مؤلف خطشکن در این حوزه رفتیم و پای درد دل و توصیه‌های آنان نشستیم. در ادامه خلاصه‌ای از این گفت‌وگوها را می‌خوانید.

بودجه‌ی ناکافی!

سرگروه درس جغرافیایی استان اصفهان که پیش از این نیز در تألیف کتاب «جغرافیای استان اصفهان» همکاری داشته است، مشکلات تألیف کتاب «استان‌شناسی» را چنین برشمرد: «مشکلات را می‌توان به چند بخش تقسیم کرد. بخشی از آن‌ها در حیطه‌ی اجرایی وجود داشتند، بخشی مربوط به برنامه‌ریزی می‌شدند و بخش دیگری مشکلات مالی طرح بودند. اگر از بحث مالی شروع کنیم، باید بگوییم میزان بودجه‌ی در نظر گرفته شده برای این کار بسیار کم بود.»

محسن ربیعی در این باره اظهار داشت: «از بین اعضای گروه هفت نفره‌ی ما که شش نفرشان به صورت ملوم برای تهیه این کتاب فعالیت کردند، چهار نفر عضو هیئت علمی دانشگاه بودند و ما مدیون همراهی و ارتباط دوستانه‌ی آن‌ها هستیم. چون عملاً چیزی برای پرداخت حق‌الزحمه‌ی آن‌ها باقی نماند و عمده‌ی پولی که دریافت کردیم، صرف تهیه‌ی نقشه‌های GIS، تایپ و تکثیر رنگی و بازدیدهای ماز مناطق استان شد.»

مسئول دبیرخانه‌ی راهبردی درس جغرافیا در کشور، مشکلات دیگر موجود در چنین توصیف کرد: «بسیاری از سازمان‌ها و ادارات درباره‌ی کار ما اطلاع درستی نداشتند و تصور می‌کردند ما برای خودمان کتاب می‌نویسیم برای توجیه این دسته از افراد انرژی زیادی صرف می‌شد حتی افرادی که توجیه شده بودند، اطلاعات مورد نیاز ما را نداشتند. مثلاً سازمان آب منطقه‌ای همکاری خوبی با ما داشت و قول داده بود تمامی اطلاعات مورد نیاز ما را در اختیارمان قرار دهد اما نقشه‌ی کلی رودخانه‌های استان را در اختیار نداشت. در این‌جا من مجبور شدم اطلاعات تک‌تک رودخانه‌ها را بگیرم و آن‌ها را در فضای GIS، ترکیب کنم و یک نقشه‌ی واحد تولید کنم که کار وقت‌گیری بود و به تخصص خاصی نیاز داشت.»

ربیعی، با اشاره به تفاوت آمارهای موجود در ادارات مختلف اظهار داشت: «بخش عمده‌ی کار ما با استفاده از آمار و اطلاعات سازمان‌های مختلف انجام می‌شود که در برخی موارد، آمارها با هم متفاوت بودند و ما نمی‌توانستیم از کلام آمار در کتاب درسی استفاده کنیم.»

مؤلف کتاب «استان‌شناسی اصفهان»، تألیف کتاب درسی را تخصص ویژه‌ی دانشت و در این باره گفت: «مؤلفین کتاب‌های درسی باید دوره‌هایی را به صورت کارگاهی و به تدریج بگذرانند. با کار تألیف کتاب درسی آشنا شوند. ما این دوره‌ها را به‌طور نسبی در تهران گذراندیم، اما زمان و انرژی زیادی بود تا همکارانمان را نیز در این خصوص توجیه کنیم.»

وی در ادامه افزود: «مکان دست‌رسی فیزیکی به بسیاری از نقاط استان برای گروه تألیف ممکن نبود. به همکارانی که می‌خواهند کار تألیف کتاب استان‌شناسی را آغاز کنند توصیه می‌کنم از آغاز به این نکات توجه داشته باشند و فکری برای آن نکنند.»

سرگروه جغرافیایی استان اصفهان درباره‌ی نحوه‌ی انتخاب اعضای گروه تألیف گفت: «مادر یک فراخوانی سراسری، تمام متخصصان استان را به همکاری دعوت کردیم و حتی به صورت فردی با اشخاصی که پیش از این کتابی مشابه تألیف کرده بودند تماس گرفتیم. اما برخی افراد به خاطر مسائل مالی و این که ما قدرت پرداخت حق‌الزحمه‌ی کارشان را نداشتیم، تمایلی به همکاری نشان ندانند البته بسیاری از همکاران نیز بدون هیچ چشم‌داشت تا آخر کار دوطرفه با ما همراهی کردند. در مجموع استقبال خوب بود.»

کفش آهنین به پا کنیم!

ربیعی به مؤلفین جدید توصیه کرد: «دوستان ما باید توجه داشته باشند که کار را به صورت تعریف شده آغاز کنند و ابلاغی با عنوان «مؤلف کتاب» یا «مسئول تیم تألیف» برای آنان صلاصت لازم است. دفتر تألیف از اداره‌ی کل آموزش و پرورش استان بخواهد آنان را به تمامی ادارات و سازمان‌ها معرفی کند. بعد از این به عنوان شخصیت حقوقی کار را پی‌گیری کنند. علاوه بر این، دوستان در انتخاب اعضای گروه تألیف دقت کنند چون

«چگونگی انطباق محتوای کتاب استان‌شناسی با راهنمای برنامه‌ی درسی» عنوان بخش بعدی نشست بود. دکتر **محمود معافی**، سخن‌ران این بخش، با اشاره به این که تولید محتوای کتاب درسی، راهنمای معلم و سایر امکانات آموزشی باید براساس نقشه‌ی مصوب و قانونی صورت بگیرد که همان راهنمای برنامه‌ی درسی است، افزود: «راهنمای برنامه‌ی درسی از منطلق و ضرورت تولید این برنامه، رویکرد حاکم بر آموزش، موضوعات کلیدی، روش‌ها و منابع یاددهی و یادگیری، نظام ارزش‌یابی و صلاحیت‌های علمی بحث می‌کند.»

دکتر معافی تفاوت جغرافیای استان و استان‌شناسی را این‌گونه توضیح داد: «جغرافیای استان ویژگی‌های جغرافیایی یک واحد سیاسی به نام استان را بیان می‌کند، اما استان‌شناسی، دیدگاهی بین رشته‌ای را نسبت به همان واحد ارائه می‌دهد و استان را از منظرهای گوناگون مانند جغرافیا، فرهنگ، تاریخ مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی مورد مطالعه قرار می‌دهد و نگاهی تلفیقی دارد.»

دکتر معافی در ادامه‌ی صحبت، به ذکر ملاحظات پرداخت که لازم است در تألیف کتاب استان‌شناسی مورد توجه قرار گیرد.

سخن‌ران بعدی جلسه، دکتر **بای**، کارشناس مسئول گروه هماهنگی دوره‌ی متوسطه‌ی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی بود. او با تأکید بر بی‌نظیر بودن تجربه‌ی تألیف کتاب درسی استان‌شناسی در نظام آموزش و پرورش کشور، اظهار داشت: «اگر به طور متوسط برای هر کتاب استان‌شناسی پنج مؤلف در نظر بگیریم، وظیفه‌ی گروه جغرافیا این است که در فرآیندی سه ساله، ۱۵۰ مؤلف تربیت کند که کار بسیار بزرگ و سنگینی است.»

وی به مؤلفان توصیه کرد ایجاز و اختصار را در تألیف کتاب درسی در نظر داشته باشند و از ابزارهای آموزشی مانند عکس بیشتر استفاده کنند. به علاوه اظهار امیدواری کرد که ۱۲ استان جدید نیز مانند شش استان دیگر، بتوانند با موفقیت مراحل تألیف کتاب را پشت سر بگذارند و به استانداردهای لازم در تألیف کتاب دست یابند.

چگونه کتاب درسی تألیف کنیم؟

«چگونه یک کتاب درسی تألیف کنیم؟» عنوان بخش بعدی این نشست بود. دکتر **مهدی چوبینه**، سخن‌ران این بخش، ابتدا کتاب درسی را معرفی کرد و سپس با بیان تفاوت‌های کتاب‌های درسی و غیردرسی، به بحث درباره‌ی محتوا و برنامه‌ریزی درسی پرداخت.

چگونگی انتخاب محتوا، معیارهای انتخاب محتوا، نمونه‌هایی از معیارهای انتخاب محتوا، سازمان‌دهی محتوا، معیارهای سازمان‌دهی محتوا و ارتباطات افقی و عمودی محتوای درسی، از دیگر عناوین مطرح شده در این بخش بود. بخش بعدی این نشست به کارگاه آموزشی تولید ماکت کتاب درسی پرداخت و پس از آن، خانم دکتر **شوکت مقیمی** توصیه‌های کارشناسانه‌ی خود را برای تألیف کتاب‌های استان‌شناسی مطرح کرد. بخش پایانی نیز به ارائه گزارش کار گروه‌های حاضر در نشست اختصاص یافت.

گفت‌وگو پای حرف‌های مؤلفان کتاب‌های استان‌شناسی

این کتاب باید تلفیقی از دیدگاه‌های جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی و... را درباره‌ی استان انتقال دهد»

مؤلف استان‌شناسی اصفهان در ادامه از مؤلفین جدید خواست صبر و حوصله داشته باشند او گفت: «مؤلفان باید از همین ابتدا کفش آهنی بپوشند، چون باید ملام از این اداره به آن اداره بروند ملام باید باک بنزین اتومبیلشان پر باشد نکته‌ی دیگر این است که هر کار نوبی که انجام می‌شود با عکس‌العمل‌های گاه نامطلوب و تندی از طرف جمعی از مخاطبین مواجه‌شده‌بدر نظر گرفتن این نکته، دوستان می‌توانند از دیدگاه‌های مخالفشان برای اصلاح کتاب‌ها استفاده کنند»

محسن ربیعی با اشاره به اهمیت تألیف کتاب‌های درسی اظهار داشت: «تألیف کتاب درسی، تنها نوشتن کتاب نیست، بلکه تربیت نسلی از جامعه است. گروه تألیف باید با تمام وجود کار کند تا نتیجه‌ی کار به تقویت باور و اراده‌ی ملی دانش‌آموزان بینجامد. مهارت‌های علمی را در وجودشان تقویت کند، نگرش‌های توحیدی و خداپرستانه در آن‌ها به وجود آورد و در یک کلام، آن‌ها را برای زندگی بی‌قید آماده کند»

مؤلف کتاب استان‌شناسی اصفهان، با اعلام رضایت از نتیجه‌ی کار چندین ماهه‌ی گروهش گفت: «من نمره‌ی تقریباً کاملی به اعضای گروه می‌دهم، نمی‌گویم که کتاب بی‌نقصی تألیف کرده‌ایم، اما حاصل تلاش شبانه‌روزی همکاران است، البته ما کار تصحیح کتاب را نیز آغاز کرده‌ایم و امیدواریم با اتمام این کار که دست کمی از تألیف ندارد، کار بی‌نقصی ارائه‌دهیم.»

بچه‌هانی خواهند جغرافی دان شوند!

زهره صدقات به سایر گروه‌های تألیف کتاب استان‌شناسی توصیه کرد، در درجه‌ی اول دانش‌آموزان را در نظر بگیرند. او افزود: «مؤلفان باید بدانند که بچه‌هانی خواهند جغرافی دان شوند و فقط کافی است اطلاعات خوبی درباره‌ی استان زندگی‌شان داشته باشند؛ اطلاعاتی که باعث شود آن‌ها به خودشان، هویت ملی‌شان و ایرانی بودن‌شان افتخار کنند»

سرگروه جغرافیایی استان فارس در این باره گفت: «دانش‌آموزان ما باید پشتوانه‌های مذهبی و ملی استان محل زندگی‌شان را خیلی خوب بشناسند و با توان‌های محیطشان آشنا باشند. علاوه بر آن، بیان توان‌ها و محدودیت‌ها باید به گونه‌ای صورت گیرد که دانش‌آموز بتواند هنگام انتخاب رشته برای دانشگاه، به درستی تصمیم بگیرد. ببیند که با توجه به امکانات و محدودیت‌های استان، چه رشته‌ای را انتخاب کند تا در آینده بتواند یکی از مشکلات استان خودش را حل کند» صدقات زاده در این خصوص افزود: «این کتاب باید دانش‌آموز را بر سر ذوق بیاورد و او را افسرده نکند. بیان مشکلات نباید به گونه‌ای باشد که دانش‌آموز را در جاده‌ای بنیست رها کند. حتی بدترین مشکلات استان را باید به گونه‌ای بیان کرد که دانش‌آموز به ارائه‌ی راه‌حلی برای آن تشویق شود.»

سرگروه درس جغرافیایی استان فارس، با اشاره به همکاری خوب تمامی سازمان‌ها و ادارات این استان اظهار داشت: «هن از لحاظ اجرایی مشکل نداشته‌ایم. تنها مشکلی که با آن روبه‌رو بودیم، بی‌تجربگی در زمینه‌ی تألیف کتاب درسی بود. هر کدام از سرگروه‌های جغرافیا، یکی دو کتاب نوشته‌اند، اما هیچ‌کدام از ما کتاب درسی نوشته بودیم، ما باید

قالب‌های منظر دفتر تألیف را هم در آماده‌سازی کتاب، در نظر می‌گرفتیم.» زهره صدقات معتقد است که در این مدت زمان کوتاه، گروه‌های تألیف کار خیلی خوبی انجام داده‌اند او تنها مشکل گروه تألیف استان فارس را این‌گونه بیان کرد: «ما در تأمین منابع تصویری مورد نیازمان، مانند عکس، نقشه و... با مشکل مواجه بودیم. از جمله، خودمان نمی‌توانستیم عکس‌های مورد نیاز از فصل‌های متفاوت استان را در مدت زمان تألیف کتاب تهیه کنیم. در استفاده از عکس‌های شخصی و یا سازمانی نیز با محدودیت‌هایی مواجه بودیم. به علاوه، نقشه‌های GIS، استان فارس هم به اندازه‌ی کافی کامل نبودند.»

سرگروه تألیف کتاب استان‌شناسی فارس در پایان به مؤلفان جدید کتاب‌های استان‌شناسی توصیه کرد: «صبر باشند و در برابر انتقادات انعطاف به خرج دهید.»

استفاده از اطلاعات ادارات

سرگروه درس «جغرافیای استان کردستان» یکی از مشکلات گروه تألیف را دست‌رسی نداشتن به نقشه‌های GIS استان و عدم تأمین منابع مالی برای تهیه‌ی آن‌ها عنوان کرد و افزود: «یکی از همکاران ما این نقشه‌ها را تهیه کرد، اما منابع مالی برای پرداخت حق‌الزحمه به او پیش‌بینی نشده بود. مشکل دیگر تهیه‌ی عکس‌های مورد نیاز بود. عکاس چنین کتابی، هم باید دید جغرافیایی داشته باشد و هم دید هنری. به این منظور، قراردادی با یکی از همکارانمان که فوق‌لیسانس عکاسی داشت، منعقد کردیم. اما بودجه‌ی محدودی در اختیار داشتیم که البته با کمک سازمان آموزش و پرورش این مشکل تا حدودی حل شد.»

جمال ایرانی در بخش دیگری از سخنانش

اظهار داشت: «البته استفاده از اطلاعات ادارات و سازمان‌های دیگر کمی با مشکل مواجه شد. چون اعضای گروه تألیف، ابلاغ با حکم رسمی نداشتند تا در مواجهه با ادارات و سازمان‌ها ارائه دهند و مجبور بودند با استفاده از روابط شخصی خود، مشکلاتشان را حل کنند.» سرگروه تألیف کتاب «استان‌شناسی کردستان» با اشاره به مشکلات باز دیدهای میدانی گفت: «اصولاً موضوعات جغرافیایی به گونه‌ای هستند که حتماً پس از مشاهده‌ی عینی باید درباره‌ی آن‌ها بحث کرد. اما ما از لحاظ صدور مجوز مأموریت محدودیت داشتیم، البته این مشکل هم به کمک مسئولان بخش‌های اداری و مالی به گونه‌ای حل شد.»

ایرانی، ضمن تأکید بر کوتاه بودن زمان آماده‌سازی کتاب استان‌شناسی کردستان اظهار داشت: «علاوه بر مدت زمان کوتاه، ما به علت کار در فصل تابستان، نتوانستیم از بسیاری از پدیده‌ها مانند بهمن عکس مناسبی تهیه کنیم.»

سرگروه جغرافیایی استان کردستان به مؤلفین جدید کتاب‌های استان‌شناسی توصیه کرد پیش از آغاز کار تألیف، بخش‌های گوناگون اداره‌ی کل آموزش و پرورش را توجیه کنند و بی‌این‌باره گفت: «اگر مسئولان آموزش و پرورش از روند کار شما مطلع باشند، نه تنها در صورت لزوم به شما کمک می‌کنند، بلکه می‌توانند اعضای گروه را به سایر ادارات و سازمان‌ها معرفی کنند.»

دقت در تعیین اعضای گروه

جمال ایرانی از سرگروه‌هایی که می‌خواهند کار تألیف کتاب‌های استان‌شناسی را آغاز

اولین مرحله‌ی تهیه‌ی کتاب‌های استان‌شناسی گفت: «من با انگیزه‌ی معرفی هر چه بهتر استان قم به دانش آموزان، برای انجام این کار پیش قدم شدم و تا حدود ۸۰-۹۰ درصد از کار انجام شده رضایت دارم. دانش آموزان کلاس‌هایم و همکاران نیز از این کتاب احساس رضایت کرده‌اند.»

محسن یوسفی، مشکلات کار تهیه‌ی کتاب «استان‌شناسی قم» را چنین برشمرد: «برخی از ادارات و سازمان‌ها اطلاعات مورد نیاز ما را در اختیار ما قرار نمی‌دادند. ما عکس‌های خود را در اختیار نداشتیم و من از عکس‌های شخصی‌ام استفاده کردم که آن‌ها را طی پنج سال به همین منظور تهیه کرده بودم. من بخش عمده‌ای از کار را خودم انجام دادم تا هزینه‌های کمتری داشته باشم. تهیه‌ی نقشه‌های GIS و تایپ مطالب کتاب از جمله‌ی این فعالیت‌ها بود.»

مؤلف کتاب استان‌شناسی قم به مؤلفین جدید این کتاب‌ها توصیه کرد، ارتباط بیشتری با سازمان‌ها و ادارات داشته باشند و به مطالب اینترنتی قناعت نکنند. او در این باره افزود: «فترت تألیف با صدور معرفی نامه برای مؤلفان جدید، می‌تواند در این خصوص گام مؤثری بردارد و آن‌ها را به سازمان‌های گوناگون معرفی کند. در غیر این صورت، اعضای گروه تألیف برای جمع‌آوری اطلاعات زحمات زیادی را باید متحمل شوند.»

کمبرودزمان

هاجر احمدی، سرگروه درس جغرافیا در استان گیلان، درباره‌ی انتخاب استان محل خدمتش برای تألیف کتاب «استان‌شناسی» گفت: «وقتی شنیدم استان ما برای تألیف کتاب جدید انتخاب شده است، جا خوردم. چون ترجیح می‌دادم در گروه دوم استان‌هایی باشم که کتاب استان‌شناسی را تألیف می‌کنند.»

او مشکلاتش را در هنگام تألیف کتاب «استان‌شناسی گیلان» این گونه توصیف کرد: «بزرگ‌ترین مشکل ما این بود که ما دبیر بودیم و روند انجام کارهای اداری را به خوبی نمی‌دانستیم. من سابقه‌ی سرگروه‌ی کمی داشتم و کار برایم مشکل تر بود. علاوه بر این، به دلیل کمبود زمان ما نتوانستیم از نقشه‌های GIS استان گیلان به

طور کامل استفاده کنیم و مجبور شدیم برخی از نقشه‌های مورد نظرمان را با استفاده از photoshop تهیه کنیم.» سرگروه درس جغرافیای استان گیلان در ادامه افزود: «مشکل دیگری هم وجود داشت. ادارات و سازمان‌ها توقع داشتند کارها بر اساس نامه‌نگاری انجام شود که زمان‌بر بود. سخت‌گیری نمی‌کردند اما باعث می‌شد روال کار به کندی پیش برود.»

احمدی در مورد مدت زمان تألیف کتاب اظهار داشت: «هفت نفر عضو گروه تألیف کتاب استان‌شناسی گیلان در یک ضرب العجل سه ماه کار را به انجام رساندند که مدت زمان کمی بود. کار تهیه‌ی نقشه‌ها به تنهایی زمان زیادی لازم داشت.»

کنند خواست که در انتخاب اعضای گروه تألیف دقت کنند. او افزود: «کسانی را به عنوان همکار گروه تألیف انتخاب کنید که اهل کار باشند. برخی افراد با وجود داشتن درجه‌ی علمی بالا، به دلایل متفاوت، مانند مشغله‌ی زیاد، نمی‌توانند به پیشرفت کار کمک کنند. بررسی ملاوم و مرتب محتوای علمی نیز بسیار ضروری است. چون اگر هر عضو گروه کار، تألیف یکی از بخش‌ها را بر عهده بگیرد، در پایان کار جمع‌بندی این بخش‌ها کار مشکلی خواهد بود. بهتر است هر گروه یک درس را به عنوان الگو تهیه کند و پس از مرور و بررسی بقیه‌ی دروس را با استفاده از آنان آماده سازد.»

مؤلف کتاب استان‌شناسی کردستان، از کلیات کتابی که تهیه کرده، راضی است، اما فکر می‌کند در صورت استفاده از عکس‌ها و نقشه‌های با کیفیت‌تر، کتاب بهتر می‌شد. او با تأکید بر این موضوع گفت: «البته در این مرحله هم ما تمام توانمان را برای تهیه‌ی عکس‌های با کیفیت به کار بردیم، اما کیفیت نهایی عکس‌های چاپ شده، گاه از نسخه‌ی اصلی آن‌ها پایین‌تر بود.»

پروژه باید مسئول داشته باشد

سرگروه درس جغرافیای شهر تهران، با اشاره به اهمیت صدور ابلاغ رسمی برای مؤلفین کتاب‌های استان‌شناسی گفت: «داره‌ی کل آموزش و پرورش بر اساس ابلاغ مؤلفین، باید آنان را به ادارات و سازمان‌های استان معرفی کند. در غیر این صورت، برخی از ادارات حاضر نمی‌شوند همکاری کنند و به گروه تألیف کتاب اطلاعات بدهند.»

نازیا ملک‌محمدی نیز با تأکید بر ناکافی بودن بودجه‌ی اختصاص یافته به این طرح گفت: «ما نتوانستیم حق‌الزحمه‌ی همکاران فعال در طرح را بر اساس قراردادها بپردازیم. این در حالی است که بسیاری از هزینه‌های کار اصلاً در نظر نگرفتیم. اما مهم‌تر از این‌ها، موضوع نامشخص بودن مسئول پروژه بود. من معتقدم، نام مسئول پروژه که کار جمع‌بندی و بسیاری از بی‌گیری‌های طرح را بر عهده دارد، باید جایگاه متفاوتی نسبت به سایر اعضای گروه داشته باشد.»

مؤلف کتاب «استان‌شناسی تهران» به مؤلفان کتاب‌های جدید توصیه کرد: «مؤلفان حتماً باید قرارداد جاهانه‌ای برای تهیه‌ی عکس داشته باشند چون بخش اعظم کتاب‌های جغرافیا را عکس تشکیل می‌دهد. علاوه بر این، از حداقل افراد در گروه استفاده کنند. هر چه تعداد افراد بیشتر شود، تشتت آراء نیز بیشتر خواهد شد. بعد از مشخص شدن اعضا نیز لازم است شرح وظایف همه را به صورت جزئی مشخص کنند.»

ملک‌محمدی، با اشاره به فرصت چهار ماهه‌ای که برای نقد کتاب استان‌شناسی تهران برای همکاران در نظر گرفته شده است، گفت: «من به گروه تألیف نمره‌ای در حد ۱۷-۱۸ می‌دهم، اما اگر کار ناقص دارد به این دلیل است که کار اول گروه تألیف بوده است. من می‌خواهم ویرایش دوم این کتاب آن را به نمره‌ی ۲۰ برساند.»

ارتباطات بیشتر با ادارات

سرگروه درس «جغرافیای استان قم» با اشاره به دل‌طلب بودن این استان برای انجام

